

Jan Švankmajer slaví 90 let výstavou v GASK

1.3.2024 - Michal Kroutil | Krajský úřad Středočeského kraje

„Cele se poddej svým obsesím. Stejně nic lepšího nemáš. Obsese jsou relikty dětství. A právě z hlubin dětství pocházejí ty největší poklady.“ Jan Švankmajer

V letošním jubilejním roce představí GASK veřejnosti celoživotní dílo světově proslulého umělce Jana Švankmajera a jeho manželky Evy. Navazuje tak na koncepční linii projektů věnovaných velkým osobnostem českého animovaného filmu, které se v posledních letech uskutečnily v GASK (Aurel Klímt, Jiří Trnka). Výstava DISEGNO INTERNO, která se koná v roce 90. narozenin Jana Švankmajera, představí všechny tvůrčí oblasti, do kterých tento český surrealista zasáhl – jsou to koláže, grafika, objekty, knižní ilustrace, mediální kresby, taktilní experimenty, sběratelství a samozřejmě film. Důležitou součástí expozice bude také prezentace malířského díla autorovy manželky Evy Švankmajerové. Výstavu doprovodí série přednášek, filmových projekcí a komentovaných prohlídek. Lektorské centrum GASK nabídne programy pro školy, animační workshopy a výtvarné dílny pro rodiny s dětmi.

Jan Švankmajer se přísně vyhýbá označování vlastní osoby za umělce a své tvorby za umění. Souvisí to s jeho přijetím surrealismu, neboť surrealismus není umění, ale způsob myšlení, životní postoj, novodobá alchymie. Navzdory tomu je Švankmajer vnímán jako významný tvůrce na poli kinematografie, výtvarného umění, literatury a divadla. „Své dílo vnímá jako nerozborné a neupřednostňuje žádný z výrazových prostředků, ačkoli je nejširším publikem vnímán především jako filmový režisér,“ říká autor doprovodného programu Petr Adámek.

Autorovu tvorbu lze dělit do tematických skupin, které jsou podmíněny jeho inspiračními či přímo obsesivními zdroji. Patří sem rudolfinský manýrismus (kunstkamery, kabinety kuriosit a dílo Giuseppe Arcimbolda), loutkové divadlo a „barokní“ tradice starých českých loutkářů, art-brut, erotismus (v této souvislosti jsou pro Švankmajera důležitými osobnostmi Markýz de Sade, též Sacher-Masocha), umění přírodních národů (fetiš), Max Ernst (kolážové romány) a tvorba některých významných postav světové literatury (E. A. Poe, Lewis Carroll). Così jako sekundární, „užitkovou“ část Švankmajerovy tvorby představuje jeho scénografie pro divadlo a triková práce pro československý film. Naopak, za zcela regulérní součást tvorby je nutno vnímat jeho knižní ilustrace, neboť se týkají literatury úzce spřízněné s jeho vnímáním světa a jeho obsesemi. V posledních letech vznikají autorské knihy, které Švankmajer nazývá „romány“, žánrově jde však o těžko postižitelný formát, obsahující prvky beletrie kombinované s esejistikou, vzpomínkovými a deníkovými texty či úryvky ze scénářů.

Eva Švankmajerová byla česká malířka, scénografka, básnířka, prozaička a výrazná představitelka surrealismu. Rozhodující se pro ni stalo setkání s Janem Švankmajerem v roce 1960, v listopadu téhož roku se vzali. Ačkoli tvorba Evy Švankmajerové vznikala „po vlastní ose“, mnohokrát se práce manželů Švankmajerových protkla (kromě filmů jde o keramiku prezentovanou pod společným pseudonymem Kostelec – narážka na Evino rodiště, keramické centrum Kostelec nad Černými lesy). Švankmajer vždy její obrazy a plastiky činil součástí svých výstav. „Mám slabost pro Tvoje obrazy, pro ten malovaný deník našeho života, který je otevřený jako sezam a zároveň rafinovaný jako čínská kuchyně,“ napsal ve svém vyznání Jan Švankmajer své manželce.

Výstava Jana a Evy Švankmajerových v Galerii Středočeského kraje bude reprezentativní přehlídkou tvorby těchto dvou životních a tvůrčích souputníků s důrazem na jejich vzájemný dialog. „Ústředním námětem projektu je tzv. disegno interno čili ‚vnitřní uspořádání‘, tedy umělcovo obrazotvorné chápání podstaty daného námětu. Jde o princip, který ve Švankmajerově pojetí spojuje rudolfinský

manýrismus a surrealistický ‚vnitřní model‘,“ dodává kurátor výstavy Richard Drury. Výstava spolu s doprovodným programem bude zohledňovat spojitosti (zejména v rovině baroka, alchymie a fenoménu Kostnice) mezi jejich dílem a jedinečnou duchovní pamětí bývalé jezuitské koleje a Kutné Hory obecně.

Výstavu doprovodí bohatý program, který zahrne nejen projekce filmů z dílny Jana Švankmajera, ale také série přednášek a komentovaných prohlídek. Lektorské centrum GASK k výstavě připravuje několik edukačních programů pro školy, výtvarné dílny pro rodiny s dětmi a workshopy s tematikou animace, koláže a asambláže. Výstavě DISEGNO INTERNO bude také věnována krajská výtvarná soutěž KUNSTKAMERA, do které se mohou zapojit žáci základních a středních škol.

Tento výjimečný galerijní počín vznikl ve spolupráci Jana Švankmajera, GASK a společnosti Athanor. Veřejnost bude moci výstavu zhlédnout od 3. března do 4. srpna 2024.

Záštitu nad výstavním projektem převzal ministr kultury Mgr. Martin Baxa a hejtmanka Středočeského kraje Mgr. Petra Pecková.

https://kr-stredocesky.cz/web/urad/aktuality/-/asset_publisher/zvna/blog/jan-svankmajer-slavi-90-let-v-ystavou-v-gask